

**შსალმუნთა წიგნის ძველი ქართული
თარგმანის ხასიათის შესახებ
(*ბიბლია* და *რბლას-თი* ნაწარმოები ბრამატიკული
კონსტრუქციებისა და შესიტყვების გადმოცემის მაგალითზე
ქართულ შესალმუნში)**

ბიბლიის ქართული თარგმანის ხასიათს მეტ-ნაკლები ინტენსი-
ვობით უკვე კარგა ხანია იკვლევენ მისი გამომცემლები. კორნელი
დანელიას ყველაზე მეტი უწერია ამ საკითხის შესახებ. მან განსაზ-
ღერა ქართული თარგმანის ზოგადი შტრიხები, მისი კვლევის მიმარ-
თულებები და გაგვაფრთხილა, რომ ამგვარ სამუშაოს რამდენიმე თა-
ობის მკვლევართა შრომა სჭირდება¹. კვლევის თავდაპირველი ეტაპი
შესაძლებლობას იძლეოდა ერთი მთლიანი სურათი დახატულიყო,
რომლის მიხედვითაც ძველი ქართული თარგმანის ხასიათი ვითარდუ-
ბა თავისუფალი თარგმანიდან სიტყვასიტყვითი თარგმანისკენ. ასეთი
ზოგადი სურათი მარტო ქართულისთვის არაა დამახასიათებელი:
ბერძნული, ლათინური, სირიული თარგმანების ისტორიაც სქემატუ-
რად ასევე შეიძლება იქნას წარმოდგენილი. მაგრამ ზოგჯერ თარგმა-
ნის ეს, ზოგადი, უფრო ზუსტად კი – ზედაპირული დახასიათება
(რაც აუცილებელი ეტაპია კვლევის ისტორიაში) ზოგადობის სახეს
კარგავს, კონკრეტულ ძეგლებზე და თარგმანის ყველა პარამეტრზე
ვრცელდება და “სიტყვასიტყვითობაც” და “თავისუფლებაც” აბსოლუ-
ტური (და არა მიმართებითი) მნიშვნელობით გაიგება. ასე ყალიბდება
შაბლონური აზრი თავდაპირველი თარგმანების თავისუფალი ხასია-
თის თაობაზე, რაც, უმთავრესად, იმ არგუმენტს ემყარება, რომ ამ-
გვარ თარგმანში უცხო ენათა იდიოში ქართული იდიოშითაა გადმო-
ტანილი.

მაგრამ რამდენად ზუსტია ეს აზრი და გამოხატავს თუ არა იგი
პირველმთარგმნელთა მისწრაფებას? ეს კითხვა თეორიულ² და პრაქ-
ტიკულ დონეზე მოითხოვს პასუხს და ბევრ სხვა საკითხთან ერთად
დაკავშირებულია ქართული ენისა და ქართული თარგმანის ისტორი-
ასთანაც.

სტატიაში *ბიბლია* და *რბლას-თი* ნაწარმოები ვრამატიკული კონ-
სტრუქციებისა და შესიტყვებების გადმოცემის მაგალითზე მე სწო-
რედ იმის ჩვენება მინდა, თუ რამდენად არ უფრთხილდებიან ქართუ-
ლი ენის ხასიათს *ფსალმუნთა* პირველი ქართველი მთარგმნელები
და რამდენად ცდილობენ მასში უცხო იდიოშის შემოტანას.

¹ იხ. ნარკვევები ქართული საბჭურლობო ენის ისტორიიდან, თბილისის სახ. უნივერსი-
ტეტის გამომცემლობა, 1998

² იხ. ა. ხარანაული, წმიდა წერილის თარგმანები, რწმენა და ცოდნა, 2(6), 10-24 -3(7),
10-21, 2001

I.

ერთ-ერთი ასეთი მაგალითია ზმნებთან *ბძნისაი* და *რბნისაი* ბერძნული ორმაგაკუზატიფუსიანი კონსტრუქციის (*ბძნისაი რსი რსა (εἰς) acc³* და *რბნისაი რსა (εἰς) acc.*) ქართულად გადმოტანა: ეს კონსტრუქცია (მაგ. *ბძნისაი რსი რსა ოართისა*) ბერძნულში უკვე ანტიკურ ავტორებთან გვხვდება.⁴ თუმცა უფრო ბუნებრივი და გავრცელებულია ამავე სემანტიკის გამომხატველი მარტივი ფორმა (მაგ. *ბძნისა*).⁵ რაც შეეხება სემპტუაგინტას, აქ ეს კონსტრუქცია შეესაბამება ებრაულ შედგენილშემასმენლიან კონსტრუქციას, რომლის პირველი, ზმნური ნაწილია *קָם* (*მიცემა, ჩუქება, გაქირაება, გაყიდვა, მაგრამ ასევე ქმნა და შექმნა*) ან *בָּנָה* (*დადგო, დადგინება, განსაზღვრა, გაკეთება*) და იგი *בְּ* // *בָּ* ზმნებით გადმოტანება, მეორე ნაწილს კი წარმოადგენს *ל* პრეფიქსიანი სახელადი ნაწილი, პრედიკატიფუსი, რომლის შესატყვისიცაა ბერძნული აკუზატიფი, *εἰς* თანდებულის ან უთანდებულოდ ან – დატიფი. აღსანიშნავია, რომ პრედიკატიფუსს არტიკლიც შეიძლება ახლდეს.⁶ ასე რომ, *ფსალმუნის* ბერძნულად მთარგმნელები ებრაული კონსტრუქციისთვის ენაში უკვე არსებულ, ებრაულთან მაქსიმალურად დაახლოებულ ეკვივალენტს არჩევენ.

როგორ იქცევიან ქართველი მთარგმნელები – ბერძნულ კონსტრუქციას ქართულში არსებულს შეუსაბამებენ, როგორც ეს ბერძენმა მთარგმნელებმა გააკეთეს, თუ ახალს თხზავენ – გადაჭრით ამისი თქმა რთულია, რადგანაც არა გვაქვს (თუ არ შემოგვრჩენია) წერილობითი ძეგლები, წმინდა წერილის თარგმანამდელი პერიოდის ენას რომ ასახაედეს. შესაბამისად, ამ საკითხის გარკვევა მანამდე უნდა გადაიდოს, სანამ ორიგინალური მწერლობის ენობრივი ტენდენციები იქნება შესწავლილი. რაც შეეხება თარგმანის ტენდენციას ქართულ *ფსალმუნში*, ეს ტენდენცია ძირითადად ერთგვაროვანია და ფორმალური სიზუსტისა და მყარი ეკვივალენტის მაქსიმალურ დაცვაში გამოიხატება. თუმცა ეკვივალენტების სიმყარე შიგადაშიგ მაინც ირღვევა ხოლმე.

I. ბერძნული ფორმულის ყველაზე გავრცელებული ეკვივალენტი *ფსალმუნთა* ძველ ქართულ თარგმანში შემდეგ კონსტრუქციას ქმნის: ზმნები თავდაპირველი მნიშვნელობით არის გადმოტანილი, პრედიკატული დამატება (თანდებულისა და უთანდებულოც) – ვითარებით. ამრიგად, მთარგმნელი აქ იმავე კონსტრუქციას იყენებს, რასაც

³ cf. Heibing, *Kasussyntax*, 51-53, 191-193; Blass-Debrunner-Rehkopf, § 392, f.6

⁴ მაგ. *φάρμακον ἔσται, οὐρανὸν ἔσται*, იხ. Heibing, *Kasussyntax*, 191-192; Kühner-Gerth, § 411.

⁵ cf. Heibing, 57

⁶ იხ. Heibing, *Kasussyntax*, 52, არტიკლის ხმარებიც შემთხვევები შედგენილი შემასმენლის სახელად ნაწილთან. იხ. აგრეთვე Kühner-Gerth II 1, 592, შენ. 4.

მიზნის ინფინიტივის გადმოტანისას,⁷ მაგ. ამავე ზმნებთანაც: 1510
οὐδὲ δῶσεις τὸν βῆσιν σου ἰδεῖν διαφθοράν] არცა ესცე (სცე Geo⁶) წმი-
დასა ჩემსა ხილვად განსახრწნელი (-სა Geo⁶) Geo⁶.

διδόναι:

28 δῶσω σοι ἕθνη τῆς κληρονομίαν σου] მიგცნე შენ (+ ყოველნი
Geo⁶) წარმართნი სამკვდრებელად შენდა Geo

13412 ἔδωκεν τῆς γῆς αὐτῶν κληρονομίαν] მისცა ქუეყანაჲ მათი
სამკვდრებელად Geo (= 13521)

389 θνεῖδος ἄφρονι ἔδωκάς με] საყუედრელად უგუნურთა (-სა Geo⁶)
მიმეც მე Geo

564 ἔδωκεν εἰς θνεῖδος τοὺς καταπατοῦντάς με] მისცნა საყუედრე-
ლად დაძთრგუნველნი ჩემნი Geo

7314 ἔδωκάς αὐτὸν βρώμα λαοῖς] მიეც იგი საჭმლად ერსა მას Geo

6822 ἔδωκαν εἰς τὸ βρώμά μου χολήν] მცეს მე საჭმ(ე)ლად ჩემდა
ნაელელი Geo

10546 ἔδωκεν αὐτοὺς εἰς οἰκτιρμοὺς] მისცნა იგინი საწყალობელად
Geo

1236 οὐκ ἔδωκεν ἡμᾶς εἰς θήραν τοῖς ὀδοῖσιν αὐτῶν] არა მიმცნა ჩუენ
ნადირად კბილთა მათთა Geo

1203 μὴ δῶς εἰς σάλον τὸν πόδα σου] ნუ მისცემ შეძრვად ფერკთა
(ფერკსა Geo⁶). თუმცა, უკანასკნელ შესიტყვებაში ვითარებითის ნაც-
ვლად სახელობითიც გვხვდება ერთგან: 659 μὴ δόντος εἰς σάλον τοὺς
πόδας μου] არა სცა ძრვად (ძრვა Geo⁶) ფერხთა ჩემთა Geo (შდრ. ქვე-
მოთ, ვითარებითი ამავე მუხლში *τιθέναι*-სთან). ამ ცვლილებას ანა-
ლოგი ისევ ბერძნულში აქვს, სადაც σάλον, უკვე პირდაპირ ობიექტად
გაიგება და არა როგორც პრედიკატივეში: 5423 οὐ δῶσει εἰς τὸν αἰῶνα
σάλον τῷ δικαίῳ] არა სცეს შერყევად უკუნისამდე მართაფსა Geo.

1733 ἔθετο ἔμωμον τῆς ὁδὸν μου] დასხნა უბიწოდ სლვანი ჩემნი Geo⁶,
დადვა უბიწოდ გზაჲ ჩემი Geo⁶.

τιθέναι:

734 ἔθεντο τὰ σημεῖα αὐτῶν σημεῖα] დასხნეს სასწაულნი მათნი
სასწაულად Geo

806 μαρτύριον ἐν τῷ Ἰωσηφ ἔθετο αὐτὸν] წამებად იოხების თანა
დადვა ესე Geo

1033 ὁ τίθεις νέφη τῆς ἐπίβασιν αὐτοῦ] რომელმან დასხნა ღრუ-
ბელნი აფსაგადად თვსა Geo

⁷ Lass-Debrunner-Rehkopf, § 390, 1b; Charanauli A., *Einführung in die georgische Psalterübersetzung*, 302

782 *ἔθειτο τὰ θησιμαῖα τῶν δούλων σου βρώματα τοῖς πετεινοῖς]*
და(ა)სხეს მძორები ... საჭმლად მფრინველთა Geo

659 *τοῖν θεμένου τῆς ψυχῆς μου εἰς ζῶην]* რომელმან დადგა სული ჩუ-
ენი (ჩემი Geo⁶) ცხორებად Geo

8414 *θήσει εἰς ὄθον τὰ διαβήματα αὐτοῦ]* დადვას სლგად გზად (გზად
სლგად Geo⁶) თუხი Geo

10633 *ἔθειτο ποταμοῦς εἰς ἔρημον]* დასხნა მდინარენი კმელად (ოჭ-
რად Geo⁶) Geo

10635 *ἔθειτο ἔρημον εἰς λιμνας ὑδάτων]* დასხნა (დაღვა Geo⁶) უდაბნო-
ნი ტბად Geo

დადვას სინონიმი – დადგინებაც ენაცვლება:

8828 *κάγῳ πρωτότοκου θήσομαι αὐτόν ὑψήλῳ]* პირმშოდ დაგადგი-
ბო იგი Geo.

როგორც ვხედავთ, მთარგმნელის მიერ მოძებნილი კონსტრუქ-
ცია საკმაოდ მყარ ეკვივალენტს ქმნის, თუმცა გამონაკლისიც არსე-
ბობს, რაც სახელის ბრუნვის ცვლილებაში გამოიხატება: ერთგან
პრედიკატივში მოქმედებითი ბრუნვით გადმოიცემა – 1473 *ὁ τῆς τῆς
βριά σου εἰρήνη]* რომელმან დასხნა საზღვარნი შენი მშველობით Geo.
სხვაგან – ლოკატივის შინაარსის თანდებულიანი ფორმით (შდრ. ქვე-
მოთ 89): 4714 *θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τῆς δόξαυ αὐτῆς]* დასხენით
გულნი თქუენნი ძალსა შინა მისსა (მათსა Geo⁶) Geo.

2. რიგ შემთხვევებში ქართველი მთარგმნელი ამავე კონსტრუქ-
ციას სხვა ეკვივალენტს უძებნის: *διδόναι // τιθέναι*-ს *ქნა, ყოფა*, ხო-
ლო პრედიკატივებს – ვითარებითთან ერთად წრფელობითიც შეესატ-
ყვისება. ზმნის ლექსიკური ეკვივალენტის შერჩევა ქართულში, ერთი
მხრივ, კონტექსტიდან ამოსვლით ხდება, მეორე მხრივ კი, თავად
ბერძნული ლექსემის სემანტიკის და ასევე – პარალელური ადგილდ-
ვის გავლენით. ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ამოსავალი ებრა-
ული კონსტრუქციის ზმნა *יָבַן* – *ყოფა, ქნა, შექნა*-საც აღნიშნავს.
ბერძენი მთარგმნელი ებრაული ზმნის ამ მნიშვნელობით ხმარების
შემთხვევაშიც *διδόναι*-ს ხმარობს *ποιεῖν*-ის ნაცვლად, რაც ჰელბინგს
ლექსიკურ ებრაიზმად მიაჩნია.⁸ კონტექსტიდან გამომდინარე, იგივე
მნიშვნელობა შეიძლება მიენიჭოს *τιθέναι*-საც მაგ. ისეთ ფრაზებში,
სადაც *τιθέναι* და *γίνεσθαι* ერთმანეთის გვერდზე სინონიმებად არის
ნახმარი: 68₁₁ *ἐγείρηθη εἰς ὄνειδισμὸν ἕμῳ 12 καὶ ἔθήμην τὸ ἔδυσάμ μου*

⁸ თუმცა ჰელბინგი იმასაც აღნიშნავს, რომ *διδόναι* კომპროსთან მოშუადებას, მოწყო-
ბასაც ნიშნავს, საიდანაც ადვილად შეიძლება გამოვიდეს “ქმნის” მნიშვნელობაც,
Helbing, 52.

οάκκον και έγειρόμηγ αύτοίς εις παραβολήν] იქმნა იგი ჩემდა საყუადრელ. ზეგ საზონდოდ ჩემდა ძაძა და გექმენ მე მათ იგაგ Geo^{AG}.

διδόναι-ს და τιθέναι-ს ქმნა, ყოფა-თი გადმოტანა, ერთი მხრივ, როგორცა ჩანს, უფრო ბუნებრივი იყო ქართულინათვის – იგი უფრო ნათელს ხეიდა ფრაზას, მკორე მხრივ კი, დედნის კონკრეტული ფრაზისაგან დაშორება არ არღვევდა ბერძნული ტექსტის არც მთლიან სემანტიკას და არც მის სტილისტიკას:

7766 θνειδος αλώνιον ζδωκεν αύτοίς] საყუადრელად საუკუნოდ შექმნა (მისცნა Geo^G) იგინი Geo; 4314 ζθου ήμაც θνειδος τοίς γείτοσι ήμάν] მყგენ ჩუენ საყუადრელ მთმმეთა (მახლობელთა Geo^G) ჩუენთა Geo; 797 ζθου ήμაც εις άντιλογίαν τοίς γείτοσι] მყგენ ჩუენ საყუადრელ (საკდომელ Geo^G) გარემოსთა (გარემოთა Geo^{AB}) Geo. თუმცა იმის მაგალითობი, რომ მთარგმნელს იგივე ფრაზა მეტი ფორმალური სიზუსტით გადმოაქვს, ზემოთაც ენახეთ (შდრ. გვ. 85 389 და 564).

ყოფა-ს ხმარება ტიθέναι-სთან უფრო პროდუქტულია:

909 τόν ύψιστον ζθου καταφυγήν οσιν] მაღალი გიყოფიეს შესაგუდრებულად ჩემდა (შენდა Geo^{CEG}) Geo

8841 ζθου τὰ όχυρώματα αύτον δειλάν] ჰყაგ სიმტკიცე მისი შეძრწუნებულ Geo^G, მყგენ სიმტკიცენი მისნი შეძრწუნებულ Geo^G

4315 ζθου ήμაც εις παραβολήν] მყგენ ჩუენ იგაგ Geo, შდრ. 6812 έγειρόμηγ αύτοίς εις παραβολήν] გექმენი მე (> Geo^G) მათ იგაგ Geo

51, δς ούκ ζθето τόν θεόν βοηθόν αύτον] რომელმან არა ყო ღმერთი მწე მისა Geo

ეს ეკვივალენტი, განსაკუთრებით შესაქმნისთან დაკავშირებულ კონტექსტებში რომ უფრო ბუნებრივია მთარგმნელისთვის, იმითაც დასტურდება, რომ უშემასმენლო წინადადებაში ტიθέναι-ით ნაწარმოებ კონსტრუქციებს შორის (იხ. ზემოთ, 1063335) მთარგმნელი აღდგენილი კოპულინათვის ქმნას იყენებს: 10634: შექმნა (> Geo^G) ქუეყანაჲ – ბიცად.⁹

3. კიდევ უფრო მარტივდება ტექსტის გაგება ზმნის ეკვივალენტობით, რომელიც კონკრეტული კონტექსტიდან ამოსვლითაა შერჩეული:

10432 ζθето τὰς βροχὰς αύτων χάλαζαν] გარდააქცია¹⁰ წვმა მათი სეტყუად Geo^G, შდრ. დასხნა წვმანი მათნი სეტყუად Geo^G.

879 ζθειτό με βδέλυγμα έαυτοίς] შემტაცხე (-ეს Geo^G) (=λογίζειν)¹¹ მე საკაცხელად (საბაგულად Geo^G) მათდა (მათთა Geo^B, მათა Geo^{CB}) Geo.

⁹ 10633 ζθето ποταμους εις έρημον και διεξόδους ύδάτων εις δίψαν 34 γην καρποφόραν εις έληγν από καείας των κατοικούντων έν αύτῃ 35 ζθето έρημον εις λιμνας ύδάτων...] დასხნა მდინარენი ქმულად და გამოსავალნი წყალთანი წყურთელად. (+შექმნა) ქუეყანაჲ ნაყოფიერი ბიცად უკეთურებისა მკდრთა მისთათა. 35. დასხნა უდაბნონი ტბად წყალთა...

¹⁰ გარდააქცია, ჩვეულებრივ, μετατρέφειν-ს შეესაბამება, უფრო იშვიათად ἵσταται-ს (10629) და ποιεῖν-ს (1347).

ამრიგად, მიუხედავად იმისა, რომ ზმნის ლექსიკური ეკვივალენტის ცვლილება უფრო ბუნებრივს ხდის ფრაზას ქართულისათვის და არც ბერძნულის სტილისტიკას არღვევს, მთარგმნელი მაინც ყოყმანობს ორივე ამ ალტერნატივას შორის (ზმნის ზუსტი მნიშვნელობით თარგმნასა და მის კონტექსტუალურ თარგმანს შორის), რაც იდენტური ფრაზის სხვადასხვაგვარ გადმოტანაშიც ვლინდება.

4. ზემოთ მოყვანილ მაგალითებში მთარგმნელი არ ცდილობდა ტექსტის გაგების გასამარტივებლად კონსტრუქციის გამარტივებას (მაგ. ასე: $\xi\delta\alpha\kappa\alpha\varsigma \kappa\lambda\eta\rho\upsilon\sigma\iota\mu\iota\alpha\nu$ – დაამკვდრე, $\xi\delta\alpha\kappa\alpha\varsigma \beta\rho\omega\mu\alpha$ – აჯამე). მაგრამ ამ ხერხს იგი იშვიათ შემთხვევაში მაინც მიმართავს:

1741 $\tau\omicron\upsilon\varsigma \acute{\epsilon}\chi\theta\rho\iota\upsilon\varsigma \mu\omicron\upsilon \xi\delta\alpha\kappa\alpha\varsigma \mu\omicron\iota \nu\alpha\tau\omicron\nu$] მტერნი ჩემნი **დევენულ** ყვენ (= $\kappa\alpha\tau\alpha\delta\iota\omega\kappa\epsilon\iota\nu$) Geo⁷, შდრ. მტერნი ჩემნი მომცენ მე მეოტად Geo⁶; 2013 $\theta\eta\rho\iota\epsilon\iota\varsigma \alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma \nu\alpha\tau\omicron\nu$] ჰყვენ შენ იგინი **დევენულ** Geo⁷, შდრ. დასხნე იგინი ზურგიით Geo⁶.

5. ბუნებრივ ქართულ სტილთან კიდევ უფრო დაახლოებისთვის acc-ის თუ $\epsilon\iota\varsigma$ + acc-ის შესაბამისი ვითარებითში დასმული სახელის ნაცვლად მთარგმნელი დამოკიდებულ წინადადებას ხმარობს: 1735 $\xi\theta\omicron\upsilon \tau\acute{\epsilon}\xi\omicron\upsilon \chi\alpha\lambda\kappa\epsilon\iota\nu \tau\omicron\upsilon\varsigma \beta\rho\alpha\chi\iota\sigma\iota\alpha\varsigma \mu\omicron\upsilon$] ყვნა მკლავნი ჩემნი ვითარცა მშუღდი მტკიცე Geo⁷: შდრ. ყვენ მშუღდ რეალისა მკლავნი ჩემნი Geo⁶. ეს ფრაზეოლოგიური შესატყვისი, როგორცა ჩანს, ბერძნულის ანალოგიითაა შედგენილი: 2010 $\theta\eta\rho\iota\epsilon\iota\varsigma \alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma \acute{\omega}\varsigma \kappa\lambda\iota\beta\alpha\sigma\iota\upsilon\varsigma \pi\alpha\rho\acute{\omicron}\varsigma$] დაძსხნე იგინი ვითარცა საკუმილი ცეცხლისა (საკუმილისა ცეცხლი Geo⁶); 781 $\xi\theta\epsilon\upsilon\tau\omicron \text{I}\epsilon\rho\upsilon\sigma\iota\alpha\lambda\eta\mu \epsilon\iota\varsigma \theta\acute{\alpha}\pi\alpha\rho\iota\phi\upsilon\lambda\acute{\alpha}\kappa\iota\sigma\upsilon$] შექმნეს იერუსალემი ვითარცა ღლეინი ხიდის მცველთა Geo⁷, დაღვეს იერუსალემი ვითარცა ხიდის საცაფი Geo⁶.

IIa

გარდა ზემოთ განხილული გრამატიკული კონსტრუქციისა, $\delta\iota\delta\acute{\omicron}\nu\alpha\iota$ // $\tau\iota\theta\acute{\epsilon}\nu\alpha\iota$ მყარ შესიტყვებებსაც ქმნის: ისეთს, როგორიცაა მაგ. $\delta\iota\delta\acute{\omicron}\nu\tau\iota \tau\eta\varsigma \sigma\omega\tau\eta\rho\iota\alpha\nu$ ნაცვლად მარტივი ფორმისა – $\sigma\acute{\omega}\zeta\epsilon\iota\nu$. ასეთ შემთხვევაში $\delta\iota\delta\acute{\omicron}\nu\alpha\iota$ ზმნასთან იხმარება დატიფი (პირის ობიექტი) და აკუზატიფი (კონკრეტული ან აბსტრაქტული საგნის ობიექტი), ხოლო $\tau\iota\theta\acute{\epsilon}\nu\alpha\iota$ -სთან აკუზატიფი (საგნის ობიექტი). ე.ი. გვაქვს კონსტრუქცია – $\delta\iota\delta\acute{\omicron}\nu\alpha\iota \tau\iota\upsilon\iota \tau\acute{\iota}$ // $\tau\iota\theta\acute{\epsilon}\nu\alpha\iota \tau\acute{\iota}$. ამ ტიპის გამოთქმები – *აღთქმის მიცემა/დაღება, პასუხის მიცემა, სიტყვის მიცემა, ცეცხლს მიცემა* – ქართულშიც დამკვიდრებულია, მაგრამ ძნელი სათქმელია, რამდენად აიხსნება ისინი ბერძნულის გაველენით.

¹¹ კონტექსტის შესაბამისად ეს ზმნა $\pi\rho\omicron\tau(\theta\epsilon\iota\alpha\iota)-\text{ს}$ (53, 85₁₄) და $\gamma\iota\alpha\sigma\theta\epsilon\iota\alpha\iota-\text{ს}$ შეესაბამება (72₂₂ 87₅ 108₇ 118₁₁₉).

ქართველი მთარგმნელი არც ამ შესიტყვებას ამარტივებს, იგი მის სეგმენტაციას ახდენს და ფორმალური სიზუსტით გადმოაქვს:

143₁₀ τῷ δίδόντι τῆν σωτηρίαν τοῖς βασιλεῦσιν] რომელმან მიეც (მის-
ცა Geo⁶) ცხორებაჲ მეფეთა Geo; 117₁₈ τῷ θανάτῳ οὐ παρέδωκέν με] სიკუ-
დილსა არა მიმცა მე Geo

1486 πρόσταγμα ἔθετο] ბრძანებაჲ დასდვა (დადვა Geo⁶) Geo (შდრ.
104₁₀ καὶ ἔστησεν αὐτῆν τῷ Ιακωβ εἰς πρόσταγμα] დაამტკიცა ბრძანებაჲ
მისი იაკობის თანა); 1039 ὄριον ἔθου] საზღვარი დასდევ Geo.

მაგრამ მთარგმნელი იშვიათად ქართულისათვის უფრო ბუნებ-
რივ ლექსიკურ ერთეულსაც ხმარობს ამგვარ შესიტყვებებში:

1181₁₀ ἔθεντο ἀμαρτωλοὶ παγίδα μου] დამირწყეს მე ცოდვილთა მა-
ხე Geo

1032₂₀ ἔθου σκοτός] შექმნა ბნელი Geo⁶, შდრ. დასდევ ბნელი Geo⁶,
შდრ. 1712 ἔθεντο σκοτός] დადვა ბნელი Geo.

IIb

διδόναι // *τιθέναι* ხშირად იხმარება **ლოკატიური** მნიშვნელობის
(ეს მნიშვნელობა შეიძლება იყოს პირდაპირიც და გადატანითიც) მქონე
დატივთან, ან – ἐνώπιον, ἐν, εἰς, ἐπὶ თანდებულიან ბრუნვასთან.¹²

382 ἔθέμην τῷ στόματι μου φυλακτῆν] დასდევ (დავსდევ Geo⁶) სა-
ცოჲ პირსა ჩემსა Geo; 1403 θοὺς κύριε φυλακτῆν τῷ στόματι μου] დასდევ-
უფალო, საცოჲ პირსა ჩემსა Geo

47 ἔδωκας εὐφροσύνην εἰς τῆν καρδίαν μου] მოეც სიხარული გულთა
ჩუენთა Geo; 123 ἕως τίνος θήσομαι βουλάς ἐν ψυχῇ μου] ვიდრემდის (ვიდ-
რე ვისთვის Geo⁶) დაგისხნე ზრახვანი სულსა ჩემსა Geo; 836 ἀναβάσεις
ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθεντο] აღსდვა გულსა თვისსა დაიდვა Geo

4815 ἐν ἔδῃ ἔθεντο] ჯოჯოხეთსა მიეცნენ (-ნეს Geo⁶) Geo; 87
ἔθεντό με ἐν λάκκῳ κατωτάτῳ ἐν σκοτεινοῖς καὶ ἐν σκιᾷ θανάτου] დამ-
დგეს მე მღვმესა ქუესკიელსა, ბნელსა (-თა შინა Geo⁶) და აჩრდილთა
სიკუდილისათა Geo; 7743 ὡς ἔθεντο ἐν Αἰγύπτῳ τὰ σημεῖα αὐτοῦ] დაად-
გინა (დასხნა Geo⁶) ეგვიპტეს (>Geo⁶) (ეგვიპტეს შინა Geo^{DRG}) სასწაულ-
ნი მისნი Geo

729 ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν] დასხნეს (დადევს Geo⁶)
ცათა შინა პირნი მათნი (პირი მათი Geo⁶) Geo; 8826 καὶ θήσομαι ἐν
θαλάσσει χεῖρα αὐτοῦ] დადგა მე (>Geo⁶) ზღუასა ზედა კელი მისი Geo

4714 θέσθε τὰς καρδίας ὑμῶν εἰς τῆν δύναμιν αὐτῆς] დასხნით
გულნი თქუენნი ძალსა შინა მისსა (მათსა Geo⁶) Geo

1385 ἔθηκας ἐπ' ἐμὲ τῆν χεῖρά σου] დამდევ ჩემ ზედა კელი შენი Geo

¹² Helbing, 193; Blass-Debrunner-Rehkopf, § 218, 3

55, ἔθου τὰ δάκρυά μου ἐνώπιόν σου] დაგხხნე (დასხხე Geo^B, დას-
ხენ Geo^C) ცრემლნი ჩემნი შენ წინაშე Geo

49₁₈ μετὰ μοιχῶν τῆς μερίδα σου ἐτ[θεις] მეძაგთა (-სა Geo^C) თანა დას-
დგი ნაწილი შენი Geo

7228 τ[θ]εσθαι ἐν τῷ κυρίῳ τῆς ἐλπίδα μου] დადგებად უფლისა მი-
მართ სასოებაჲ Geo; 777 Ἰνα θύναται ἐπὶ τὸν θεὸν τῆς ἐλπίδα] რაითა
დადგან ღმრთისა მიმართ სასოებაჲ Geo.

ამრიგად, ყველა დასახელებულ შემთხვევაში მთარგმნელი არ
ცდილობს მისთვის უცხო გრამატიკული კონსტრუქციისა თუ შესიტ-
ყვების მოქცევას ქართული ენის ქარგაში, და, მიუხედავად იმისა,
რომ ბერძნული შესატყვისები მეტ-ნაკლებად ჯდება ქართული ენის
სტილისტიკაში, ყველა შემთხვევა განსახილველი კონსტრუქციისა
ერთნაირად – სემანტიკური და ფორმალური ეკვივალენტურობის
დაცვით გადმოაქვს.

ამ თვალსაზრისით სულ რამდენიმე გამონაკლისია *ფსალმუნთა*
ძველ თარგმანში:

ერთმანეთს ენაცვლება τ[θ]έναι-ს და δ[θ]έναι-ს ქართული ეკვივა-
ლენტები, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ მთარგმნელს ესმის ამ ზმნე-
ბის სინონიმური მნიშვნელობა მოცემულ კონსტრუქციაში:

775 νόμον ἔθετο ἐν Ἰσραήλ] სჯული მისი მისცა ისრაელსა ზედა
Geo^C: შდრ. შჯული დადგა ისრაელსა შორის Geo^C; 10427 ἔθετο ἐν
αὐτοῖς τοὺς λόγους τῶν σφαιῶν αὐτῶν] მისცნა მათ სიტყუანი სასწა-
ულთა მისთანნი Geo^C: შდრ. დასხნა მათ შორის სიტყუანი სასწაულთა
მისთანნი Geo^C.

ამას გარდა, შესიტყვებების ქართულ ენასთან ადაპტაციის რამ-
დენიმე შემთხვევა მაინც გვაქვს: ან გამოთქმის გამარტივების გზით,
ან – ზმნების თარგმნისას კონტექსტის გათვალისწინებით. თუმცა
ასეთ შემთხვევებშიც ეკვივალენტებს მთარგმნელი ისევ კონტექსტი-
დან, ანდა პარალელური ადგილებიდან იღებს:

7218 ἔθου αὐτοῖς κακα] დასთრგუნენ (დაეთრგუნენ Geo^C; დაეთრგუ-
ნენ Geo^B) (=καταπατεῖν) იგინი Geo^C, შდრ. დასდგუნ მათთვის ბოროტი
Geo^C; 1085 ἔθειτο κατ' ἐμὸν κακὰ ἀντὶ ἀγαθῶν] მომაგეს (=ἀνταποδιδόναι)
მე ბოროტი კეთილისა წილ Geo: ex 75 3412 3721.

8830 θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτῶν] განამტკი-
ცო (განვამტკიცო Geo^{S-5223}) (=σπιο /ἐπι)στηρίξει, καταρτίξει)¹³ უკუნითი
უკუნისამდე ნათესავი მისი Geo^C, შდრ. უგოს უკუნითი უკუნისამდე
თესლი მისი Geo^C

¹³ შდრ. იგივე ეკვივალენტი ἐτοπάζει-ისთვის 88, ἕως τοῦ αἰῶνος ἐτοπάζω τὸ σπέρμα σου] უკუნისამდე განვამტკიცო (განვამზადო Geo^C) ნათესავი მისი (შენი Geo^C).

10641 Ἰθερο ἄς παρὶβατα πατριὰς] უძლოდა (ბნიყენ)¹⁴ ვითარცა ცხო-
ვარსა (საცხოვარსა Geo¹) ტომებსა Geo.

თუ სტატიის დასაწყისში დასმულ საკითხს მიეუბრუნდებით – სა-
კითხს იმის შესახებ, თუ რამდენად “თავისუფლები” არიან პირველი
ქართველი მთარგმნელები და რამდენად უწევენ ისინი დედანზე მეტად
ანგარიშს საკუთარ ენას და, ამ კუთხიდან შევხედოთ განხილული გრა-
მატიკული კონსტრუქციისა თუ შესიტყვების გადმოტანის ხერხებს,
ეფიქრობ, რომ სურათი ნათელია: მთარგმნელისათვის ამ, ქართული
ენისათვის უცხო კონსტრუქციის გადმოტანა იოლი არ არის, იგი მერყე-
ობს სხვადასხვა საშუალებებს შორის, მაგრამ ძირითადად მაინც ფორ-
მალურ სიზუსტეს იცავს საკუთარი ენის „საზარალოდ“. რისი მაჩვენებელი
უნდა იყოს ეს? – იმისა, რომ ფორმალური სიზუსტის დაცვა უფ-
რო იოლია მთარგმნელისათვის, ვიდრე უცხო კონსტრუქციისათვის სე-
მანტიკურად შესაბამისი ქართული იდიომის პოვნა თუ – ეს მთარგმნე-
ლობითი პრინციპია ორიგინალის ერთგულებისა, რომლის დაცვაააც
მთარგმნელი ყოველთვის ვერ ახერხებს საკუთარი ენისათვის ანგარი-
შის გაწევის გამო, უფრო სწორედ კი იმის გამო, რომ თარგმანის ენა
ჯერ ვერ მორგებია სათარგმნი ენის ყალიბს?

პირობითი აღნიშვნები¹⁵

Geo – ქართული თარგმანი

ფსალმუნის რეცენზიები და ხელნაწერები: A-38 (=A), Sin-22 (=D),
Sin-29 (=C), Sin-42 (=B); Graz, Georg2 (=E), G (გიორგი მთაწმიდელის რე-
დაქცია)

Geo¹ – ქართული თარგმანის გიორგიმდელი ხელნაწერები

LXX – სექტუაგინტა, ძვ. აღთქმის ბერძნული თარგმანი

L – LXX-ს ლუკიანური რეცენზია

MT – ძვ. აღთქმის ებრაული ტექსტის მასორეტული ვერსია

გამოყენებული ლიტერატურა და გამოცემები:

შანიძე მზ., ფსალმუნის ძველი ქართული რედაქციები, თბილისი,
1960

*Septuaginta, Vetus Testamentum Graecorum, Auctoritate Academiae
Scientiarum Gottingensis editum, X, Psami cum Odis, Ed. A. Rahlfs*

¹⁴ ეკვივალენტს არ ცვლის გიორგი მთაწმიდელის ტექსტის ხელნაწერები, მათ შო-
რის არც ფსალმუნთა გამოკრებული თარგმანების ხელნაწერები. კატენების შემქმნე-
ლი სწორედ ამ ეკვივალენტს უკეთებს კომენტარს: ცხოვარნი წარმართები არიან,
რომელთაც მწკუმსი კეთილი უძლეით.

¹⁵ სტატიაში გადმოღებულია პირობითი ნიშნების ის სისტემა, რომელიც ბერძნული
და ქართული ფსალმუნის გამოცემებშია გამოყენებული.

Blass F., Debrunner A., Rehkopf F., *Grammatik des Neutestamentliches Griechisch*, Vanderhoek & Ruprecht in Göttingen, 17. Aufl. (=Blass-Debrunner-Rehkopf)

Helbing R., *Die Kasussyntax der Verba bei den Septuaginta*, Ein Beitrag zur Hebraismenfrage und zur Syntax der Κουφή; Göttingen, Vanderhoek & Ruprecht, 1928 (=Helbing)

Kühner R., Gerth B., *Ausführliche Grammatik der griechischen Sprache*, II, 1898 (=Kühner-Gerth)

დანელია კ. ნარკვევები ქართული სამწერლობო ენის ისტორიიდან, თბილისის სახ. უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 1998

ხარანაული ა. წმიდა წერილის თარგმანები, რწმენა და ცოდნა, 2(6), 2001, 10-24; 3(7), 2001, 10-21

Charanauli A., *Einführung in die georgische Psalterübersetzung*, Der Septuaginta-Psalter und seine Tochterübersetzungen, Herausgegeben von Anneli Aejmelaeus und Udo Quast, MSU XXIV, Vandenhoeck&Ruprecht in Göttingen, 2000, 248-308

Ana Kharanauli

**'Towards the Characteristics of Old Georgian Translation of Psalms
(Constructions Produced by *διδόναι* and *τιθέναι* in the Georgian Psalm)
(Summery)**

Initial Stage of study of the Georgian Bible made it possible to create one picture, according to which old Georgian translation character developed from free translation to a word-by-word translation. This general overview is not characteristic to only Georgian language – history of Greek, Latin, Syrian translations can be imagined in the same way. However, sometimes this general, superficial definition of translation covers specific pieces of writings and all parameters of translations. The concepts of 'word-by-word' as well as 'free' are received with absolute (and not related) meaning. This is how standard idea on initial translation's free character is formed, it is based on the argument of inserting foreign idiom with the Georgian idiom within this type of translation. How precise is this understanding and how well does it show the aspiration of initial translators? The answer to this question is required on theoretical as well as practical level. It should be related to the history of the Georgian language and Georgian translation.

The aim of the article is to show the inaccurate attitude of *the Psalm's* first Georgian translators towards the Georgian language character, the way they try to import foreign idioms: it definitely is difficult to use foreign constructions in Georgian, the translator hesitates on various means and still selects keeping formal accuracy even though it damages his own language. What does it indicate? Can the observation of formal accuracy be connected to the ease of translation? or is it a translation principle of being devoted to original? The answer to this question is often controversial.